

1575400

**Мудрості
від Максима
Рильського**

вислови • поради • роздуми • настанови
звернення • міркування

ДО 125-РІЧЧЯ ПИСЬМЕННИКА

Максим Тадейович Рильський залишив по собі справжній розсип глибоких філософських роздумів, висловів, звернень, порад, утверджень, які не втратили своєї актуальності й в нашому сьогоденні. Дійсно, як наголошував сам класик, «великий поет — завжди сучасник».

Утвердження рідної мови, піклування про слово і духовність людини, звернення до молоді, проблеми виховання й ставлення до природи, вияви добросердя — все, що хвилювало поета-академіка протягом усього життя, — знайшло відтворення в книжці, в окремих віршах і поетичних рядках, в цитатах і витримках з літературно-мистецьких студій та розвідок, епістолярної спадщини, публіцистики.

Водночас книга розкриває світосприйняття, духовні й моральні принципи, життєві спостереження видатного національного гуманітарія та гуманіста. А також широчінь інтересів, уподобань, переконань світоча нашої культури.

Збірка матиме особливе виховне значення в період вироблення та становлення духовно-моральних цінностей суспільства молоді держави.

ЗМІСТ

Передмова. «...Спогадай мене... Бо сивина навчила...»	3
«Все записуй в серці молодому...»	15
Вислів – як істина.	16
Поради на все життя	22
Думки про неспокій	27
"Смерть минулого..."	27
"...Найпишніше там цвітіння..."	27
"Та коли ж ти заспокоїшся, серце?..."	27
"...Той не зна самоти між безлюдних степів..."	28
"...Хто тільки минулим багатий..."	28
"...Маю жаль я за всім, що плило біля мене й круг мене..."	29
"...Рости весь вік, щороку молодіть..."	29
"...Зимовий вечір ліг на землю синюватий..."	29
"...Радій же серце! До останку пий..."	30
"О, бідний той, хто крізь завої сині..."	30
"...Мене завжди вабили й ваблять далекі горизонти..."	30
"...Народне щастя і народне горе..."	31
Філософія буття	32
"...Хто, як тарган, життя прожив запічно..."	32
"...Любов до Вітчизни починається з любові..."	32
"Згаси у серці зло! Розширила над нами..."	33
"Згадай, безумче! Світ – не тільки ти..."	34
"І старості, і юності хвала..."	34
"...Правда завжди на стороні дітей..."	35
"...З національним характером..."	35
"...Хто сіє хліб, хто ставить дім..."	35
"...І досі бережу тверду я віру..."	36
"...Яке це славне слово – хлібороб..."	36
"...Ходи собі шумливими шляхами..."	37
"...О, коло вічного, всесильного життя!..."	37
"...І я бачу її, бачу ту, кому до страдницьких..."	37
"Благаю, критики, простіть..."	38
"...Зрозумійте, люди, річ єдину..."	38
Слово до молоді	39
"Тепер я ледве можу зрозуміть..."	39
"Все записуй в серці молодому..."	39
"...Милий сину!..."	40

"...Ти недосвідчено ступаєш по землі..."	40
"...Мій сину! Путь твоя по іншому ітиме..."	41
"...Будь вірним слову, що усім словам..."	41
"...Дівчина поле й співає. Озвались до неї..."	42
"Я так давно не чув, як перепел вночі..."	42
"...Розчаруватись можна в друзі..."	43
"...Кожна хмарка й травинка, у зорі відбиті твоєму..."	43
Ода книзі!	44
"Як не любити любов'ю наснажених..."	44
"...Дивлюсь на них – тепло стає на душі..."	44
"Книги – розум до інших уважний..."	44
"Нетлінних книг ряди..."	45
"...Світла кімната моя..."	45
"Прокидаюсь я з радісним почуттям..."	45
"Книгу треба не тільки любити..."	45
«Ліс зустрів мене як друга...» (з любов'ю до природи)	46
"У східних народів кажуть..."	47
"...Той, хто любить паростки кленові..."	48
"...Люби природу не як символ..."	49
Розмова з другом	50
Порада	52
Шпаки	53
"...Бідна волошко, чому ти у житті..."	54
Друзі	56
"...У синяву підносяться чолом..."	57
Тирса і хохітва	58
"Насичуйся весною, упивайся..."	60
"...Чому так мало, так ганебно мало..."	60
"...Я дуже близько беру до серця..."	61
"...Може, це — архаїка, дурниці..."	62
"Як же так убого ви живете..."	62
«Нове життя нового прагне слова...» (Мова, шкільне виховання, художній переклад, мистецтво, поезія)	63
«Як парость виноградної лози, плекайте мову...»	64
"...Нам, робітникам пера..."	64
"Як гул століть, як шум віків..."	66
"...У кожній мові, в кожному слові..."	67
"...Неначе скарб дорогоцінний..."	67
"...Мова робить музику..."	67
"...Не люблять кайданів ні слово, ні ідея..."	68

"Мова — основне могутнє знаряддя думки."	68
"Гартуймо ж слова міць, брати..."	68
"...Єдиний народ..."	69
"Мова — не тільки знаряддя думки..."	69
"Як парость виноградної лози..."	70
"Мова є сповіддю народу..."	71
"Мова — гостра ідейна зброя..."	71
"...Мова — наша зброя..."	72
"...Питання мови, її культури..."	72
"...Коли наші мовознавці..."	73
"Мова — могутнє знаряддя..."	73
"Я не за те, щоб викидати..."	74
"...Нема чого й казати..."	75
"Письменник не може..."	75
"...Багатство поетичної лексики..."	76
"...Звичайно, граматика..."	76
"...Ми повинні дбати..."	77
"...Мовні елементи..."	77
"...Відношення діалектів..."	78
"...Діалекти і наріччя..."	78
"...Наша українська мова..."	79
"...Треба працювати..."	80
"...Словники різного типу..."	81
"Треба вміти..."	81
"...Щодо повноти словників..."	82
"Словники різного типу..."	83
"Словники — справжні..."	84
"Питання про словник"	84
«Друзям — учителям»	85
"...Товариші вчителі!"	85
"Елемент несподіваності..."	86
"Викладати мову..."	87
"Викладання мови..."	87
"Поезія, образне слово..."	88
"...Нерозривний зв'язок мови..."	89
"...Хочу остановитися..."	91
«...Щоб слова з багатих не зробилися убогі...»	92
"Переклад з однієї мови..."	92
"Історія перекладу..."	92
Мистецтво перекладу	93

"...Переклад з будь-якої..."	94
"...На запитання..."	94
"...Перекладач..."	95
"...Особливі труднощі..."	95
"...Перекладач поетичного твору..."	95
"...Переклади з будь-якої..."	96
"...Монополии на переклади..."	96
"...Ми повинні..."	97
"...Переклад «точний»..."	98
«...Тобі, МИСТЕЦТВО..., шлю поклін...»	99
"...Справжнє мистецтво..."	99
"...Мистецтво, справжнє..."	99
"Мистецтво, справжнє..."	100
"Мистецтво рухають..."	100
"Мабуть, я родився швидше..."	100
"Ми маємо чудових співаків..."	101
"...Бо я найбільш люблю..."	101
"...Скажемо просто..."	102
"...Український народ..."	102
"Коли усе в тумані життєвому..."	103
"...О всемогуча пісне!..."	104
"...вже тоді глибоко полюбив..."	105
"...Народна творчість..."	105
"...не любити народну творчість..."	105
«...Поете! Будь собі суддею...»	106
"Поет, у широкому розумінні..."	106
"...А я свої вірші пишу..."	106
"Для сприйняття поезії..."	107
"...Живе поезія у мові..."	107
"— Більше перцю в слово, більше перцю!..."	108
"...В розкішнім одязі, прийнявши ніжну ванну..."	109
Майстрові слова	110
До музи	111
"Коли, втікаючи од пильної роботи..."	112
"Великі поети говорять..."	113
"...Великі народні поети..."	113
"...Великий поет..."	113
"...Хай наше слово не вмирає..."	114
"Слова повинні бути покірні..."	114
"Усі слова — співучі струни..."	114

"Ох, слово ж ти моє, нероджене дитя..."	115
"...А чом у віршах, треба б знать..."	115
"Дивися вглиб життя і вшир життя, поете..."	116
"Коли життя ти не учасник..."	117
"...Мислив я, що нас багато..."	118
"Лише дійшовши схилу віку..."	119
"...А я додаю: любити можна..."	121
"...Є поети, для яких світ..."	122
"...Поезія, як і мистецтво..."	123
"...Великий поет..."	123
"Поете! Будь собі суддею..."	124
"Як мисливець обережний..."	125
"...Так і поет, досвідчений і зрілий..."	127
"...Поет може співати..."	129
«...Що брати з Європи...» (листи, спогади, виступи)	130
3 листа до М. К. Зерова, 4 квітня 1923 р., Романівка	131
3 виступу на диспуті 24 травня 1925 року «Шляхи розвитку сучасної літератури»	132
3 промови на зборах київських письменників 4 серпня 1937 р.	133
3 листа до М. С. Хрущова, 1939 р., м. Київ	134
3 листа М. С. Хрущову, початок жовтня 1944 р., Київ	136
3 «Книги про Францію»	138
3 листа від 23.06.1963 р., Гагри	138
Підпис під листом від 6 березня 1964 р., Київ	139
3 листа подружжю Дейч від 28.07.1963 р.	139
Зі спогадів	139
3 листа від 26 квітня 1964 р., Київ	140
3 листа Олександрю Дейчу, 10/11 1964	140
3 листа М. Нагнибіді від 12/11 1964 р.	141
3 листа від 13.03.1962 р.	141
3 листа від 22.01.1963 р.	142
3 листа 24.01.1963 р.	142
3 листа від 06.04.1963 р.	143
3 листа від 13.10.1963 р.	143
3 листа-відповіді на лист від літератора, на той час вчителя з Волині від 07.12.1963 р.	144
Зі спогадів	145
3 листа сину Богдану, 30 жовтня 1944 р., Гагри	145
Зі спогадів	146

3 листа до О. Т. Твардовського, 1952 р., Київ.....	146
3 листа до М. В. Ісаковського, 27 квітня, 1954 р., Москва...	147
3 листа К. Є. Ворошилову, не пізніше червня 1955 р., Київ.	148
3 листа Л. В. Андрієвському, 22 листопада 1956 р., Київ....	149
Лист до А. А. Ахматової, 19 січня 1959 р., Москва.....	150
3 листа до Л. Г. Кореневича, 27 серпня 1959 р., Київ.....	151
3 листа до О. А. Прокоф'єва, 18 жовтня, 1960 р., Київ.....	152
Лист до Р. П. Головіна, 27 лютого 1961 р., Київ.....	153
Лист до М. С. Пилинського, 7 листопада 1961 р., Київ.....	154
Лист до Сумського обласного відділу у справах будівництва і архітектури, 13 червня 1962 р., Київ.....	155
Лист до міністра культури УРСР Р. В. Бабійчука, 22 вересня 1962 р., Пуща-Водиця.....	156
3 листа до В. О. Мисика, 1 листопада 1962 р., Київ.....	156
3 листа до М. С. Тихонова, 20 листопада 1962 р., Київ.....	157
3 листа міністру освіти УРСР А. Г. Бондар, 21 січня 1963 р., Київ.....	158
3 листа до А. Л. Сметани, 2 березня 1963 р., Київ.....	159
Лист до М. К. Гудзія, 13 вересня 1963 р., Київ.....	160
3 листа до Л. М. Леонова, 7 листопада 1963 р., Київ.....	161
3 листа до О. І. Аджубея, на той час головного редактора газети — "Известия", 25 листопада 1963 р., Київ.....	162
3 листа до С. В. Стефаніка, 21 лютого 1964 р., Київ.....	163
Лист міністру освіти УРСР А. Г. Бондар, 3 квітня 1964 р., Київ.....	164
Лист від 3 серпня 1962 р.....	165
з листа від 17.05.1964 р.....	165
3 того ж листа.....	166
19 травня, 1964 р.....	166
3 листа від 23 травня 1964 р. з Кунцевської лікарні, м. Москва.....	167
3 листа-привітання.....	167

...Обнімуться всі люди, й назвуться братами...

(Віршовані роздуми).....	168
Сон.....	169
Моє Бажання.....	170
"Де ж та доля, де та правда...".....	171
Шлях.....	172
Борець.....	173
"Слава тим, хто прагне волі...".....	174

"...Забудь усе, коли прийде весна!"	175
"Ми розійшлись давно — і цим себе зріднили..."	176
Що я ненавиджу. І що я люблю.....	177
"Під сірий шум дощу пронизливо-смутного..."	179
"В трагікомедії життя..."	180
"Проса покошено. Спустило тихе поле..."	181
Голос отрути	182
"Поки гріх — солодка таємниця..."	183
"Куди іти? Чи знову суєтою..."	184
"Сьогодні був у мене сатана..."	185
"Старосвітський портрет на стіні..."	186
"...Клянусь тобі, веселий світе..."	186
"Яблука допіли, яблука червоні!"	187
"...Моє життя мене веде нерівно..."	188
"В високій келії, самотно-таємничій..."	189
"Я ніщо, я німий, я той білий листок..."	190
"Минає день за днем в красі одноманітній..."	191
"І шум людський, і велемудрі книги..."	192
"Коли в грудях моїх тривога..."	193
"Пером огненним вічність пише..."	194
"Далекий дім, замислений і білий..."	195
"Немає гірш, як бути собі нудним..."	196
"Коли засиніють веселі гаї..."	197
"Крапивка на ставу цвіте і пахне..."	198
"Несіть богам дари! Прозорий мед несіть..."	199
"...В повітрі дощ, і гречка пахне тепло..."	200
"Запахла осінь в'ялим тютюном..."	201
"Збирають світлі, золоті меди..."	202
"...Та не скупую я ніколи для гостей..."	203
"...Краса не в лініях, не в тонах, не в поставі..."	204
"О груди, радістю осінньою налиті..."	205
"Богиня, смертного зустрівши юнака..."	206
"...Люби свій виноград і заступ свій дзвінкий!"	207
"Я пам'ятник собі поставив нетривалий..."	208
"Не надивився, ні! Я на сади рожеві..."	209
"Так, ми пролог. У вас і королі..."	210
"Пробіг автомобіль, і синя хмарка диму..."	211
"Епоху, де б душею відпочить..."	212
"Піднялися крила..."	213
"Суворих слів, холодних і шорстких..."	214

"Щодня в подвір'я наше заліта..."	215
Наша пісня.....	216
"...Я молодий, бо з молодими!"	217
"...Все тобі, медова земле..."	218
"...Восени кожен день — якась відміна..."	218
"Цвіте азалія, мій друже Ушаков..."	219
Хвала реальності.....	220
Синові.....	221
"...Як без пісні давньої жона..."	222
"...— Не кидайсь хлібом, він святий!"	223
"...І я бачу її, бачу ту, кому до страдницьких..."	225
"Сіяючи у темряві негоди..."	226
"...І нині, життєву кінчаючи дорогу..."	229
"Ніколи я не знав, що так люблю..."	231
"Всім тілом, всім серцем, всім розумом жить..."	233
"...Із поля дівчина утомлена прийшла..."	234
"Три дівчини, студентки, агрономи..."	235
"Трошки вірить серце в забобони..."	236
"Ліс, повитий срібноперим димом..."	237
"Огорнула темрява кімнату..."	238
"Як забути сніг пахучий, талий..."	239
"Ми сиділи в Гданську в ресторані..."	240
Діалог, нав'язаний дискусією про мистецтво в «Комсомольской правде».....	241
"Як ідеш ти білою тропою..."	242
"... Як добре, коли світиться вогонь..."	243
"Як добре тій людині жить..."	244
"Як не любити зими сніжно-синьої..."	246
Туга за молодістю.....	248
"...Пахне снігом, сіном, кінським потом..."	250
"...Вони між нами ходять — і на зборах..."	251
"...Я не турист у ріднім краї..."	253
Радісний роздум.....	254
"Коли на могилі моїй..."	255